

Nekoliko riječi o kazalištu i kazališnoj kritici

Čitajući u našim dnevnim i sedmičnim listovima prikaze o izvedbi kazališnih komada, uočeno je u nekoliko primjera da odnosni prikazi nijesu sasvim dorasli svome pozivu. Takvo pisanje više ide na štetu samog lista nego na štetu recenzora koji takve recenzije piše. Mišljenja sam da bi trebala naša štampa sa više kriterija objavljivati kazališne kritike. Treba napomenuti da je kazališna kritika vrlo interesantna lektira, isto kao što je za gledaoce interesantan i sam predmet o kome se piše jer gledaocima pomaže u razumijevanju djela i njegove izvedbe na sceni. Radi usavršavanja uopće kazališne kulture, moglo bi se više povesti računa o kazališnoj tematici i njegovom radu. Mislim načelno o radu kazališta. Istina je da je kazališna kritika najsloženiji rad kojim se čovjek od pera bavi. To znači da je teže upustiti se u rad na prikazu jedne izvedene drame, nego pisati prikaze o eseju ili noveli. Kazališni kritičar treba da kontituira reditelja sa piscem, glumce sa rediteljem i najzad gledaoce sa svima. Dakle apsolutni literarni sintetičar.

Poznato je da je kazališna književnost najuticajnija književnost za prevaspitavanje najširih narodnih masa. Reditelj je pozvan, da djelo koje je stavio na repertoar tako studiozno

dovede do najvećeg stepena apsolutnog razumijevanja za sve slojeve izbjegavajući svaku spekulativnost sa kojom bi se pri izvedbi ma šta otuđilo iz djela, pravilnije naglasiti ostalo nejasno za gledaoce. Reditelj nije samo dirigent u kazalištu, nego je upravo drugi autor. On može nad djelom koje je stavio na repertoar, vršiti neku vrst literarne anatomije, tako da djelo prilagodi sceni, ne otuđujući mu pri tome sadržaj i ideju koju je već autor postavio. Pogotovo kad ima na raspoloženju dobar ansambl a koji pri tome prima uloge koje im karakterno odgovaraju. Disciplina u kolektivu je najveći uspjeh svakog kazališta. Kod ovakvog stanja teatar će se uzdignuti na visoki stupanj umjetnosti. Svaki glumac pa bio on prvak kazališta treba sa istom ljubavlju primiti rolu protagoniste i statiste. Neskromno je od ma koga prvaka — glumca, da odbija male uloge a još neskromnije da skine sa repertoara neko djelo zato što njemu ne odgovara glavna uloga (I to se događa). U ovakvom primjeru reditelj nije više dirigent, on je sekundarno lice u kolektivu. Takav reditelj će iznositi ona djela na repertoar koja se probiračima sviđaju. To je na štetu cijelog ansambla, reditelja i publike, koja u takvom slučaju ima pravo da se umiješa u rad kazališta tražeći odlučnu redakciju u njegovom radu.

Uz ovakav rad jednog kazališta padaju na ispitu i kazališni recenzori. Nedostatak kazališne kulture kod njih je u tome što oni sa svojim frazeološkim pisanjem čine više štete kazalištu i glumcima nego koristi, bez obzira što oni to pišu hiperbolično (Takvo pisanje je postalo uobičajeno). Francuski pisac Marsel Panjol (pišem fonetski), pri prvom izvođenju njegovog »Topaza« nagovorio je nekoliko studenata da ga izvižde kad se on pojavi na sceni prilikom premijere »Topaza«. Ovo je izazvalo buru u kazalištu. Kritičari su još za dugo raspravljali za i protiv, iskristalizirajući na taj način vrijednost djela. »Topaz« je ipak doživio uspjeh, tako da je preveden na mnoge jezike kao i na naš. Prikazan je u Dubrovniku prije 36 godina sa dobrim uspjehom u glavnoj ulozi Bogdana Bogdanovića. Panjol je išao za tim da se i u gledalištu i u štampi ocijeni prava vrijednost njegovog djela.

Pored ostalih gostovanja prvaka naših centralnih pozorišta, koji su učestvovali kao gosti bivšeg Dubrovačkog kazališnog društva, gostovao je i Boža Nikolić prvak Beogradskog narodnog pozorišta. On je ujedno režirao i igrao glavnu ulogu »Naš popa kod bogatih«. Poslije vrlo uspjele predstave publika se pitala: »Kakav je to prvak kad se nije isticao iznad naših glumaca«. Ja sam taj sud publike prenio Nikoliću. Odgovorio mi je: »Izvođači ovog djela već su bili podijelili uloge pre nego sam ja preuzeo režiju. Svaki je sebi

odabrao onu ulogu koja mu strogo odgovara. To sam uočio na prvoj probi i ja kao reditelj nebi tako dobro i pravilno podelio uloge. Osim toga primetio sam a to treba istaći veliku disciplinu i tačnost celog ansambla kao i volju za uspeh. To su najveći uslovi jednog pozorišta za uspeh.«

Tako je radilo bivše Dubrovačko kazališno društvo, koje se naročito afirmiralo svojim gostovanjem 1936. god. u Zagrebu i Sarajevu, kada je od kritike uspoređivano sa Moskovskim hudožestvenicima.

Reditelji ovog renomiranog Kazališta Aleksandar (Leso) Turina i dr Vlado Jakša (već davno oba pokojni) uživali su veliko poštovanje cijelog kolektiva. Međutim i oni su se sa istim poštovanjem obraćali glumcima. Izbor repertoara, pripremljenost i izvedba uvijek je punila Bondin teatar. Jednom prilikom je jedan francuski novinar, koji je posjetio Dubrovnik, i to baš isti dan kad se prikazivala premijera Strindbergovog djela »Otac«, te kad je vidio borbu publike za dobiti ulaznicu izjavio je: »U ovom gradu će izbiti revolucija za pozorišnu umjetnost«.

Ove sam epizode naveo koje karakterišu umjetnički rad ovog društva koje je u svom dvadesetogodišnjem radu (između prvog i drugog svjetskog rata) mnogo zadužilo kulturni Dubrovnik.